

Maozaj dostávajú všetko zadarmo? Aj rok po začiatku ruskej invázie koluje mnoho predsudkov o ľuďoch, ktorí utekajú pred vojnou. Pohľad na realitu však ukazuje, že tieto mýty nesedia.

„Mnohí Ukrajinci sú dnes súčasťou nášho systému. Nie sú príťažou, zaradili sa do procesu, robia perfektne svoju prácu. Navyše, na mnohých pozíciách prinášajú iný uhol pohľadu, ktorý je vo viacerých ohľadoch prínosný,“ hovorí programová riaditeľka Ligy za ľudské práva Miroslava Mittelmannová. Liga ukrajinským odídencom pomáha od začiatku invázie vo februári 2022.

„Aj v našom tíme máme mnoho kolegov a kolegýň z Ukrajiny, ktorí nám otvárajú obzory. Vzájomným počúvaním sa a spoluprácou vieme veci posúvať ďalej oveľa efektívnejšie. A práve táto participácia je prínosom pre našu spoločnosť,“ dodáva Mittelmannová. Zdôrazňuje pritom, že to, čo sa nám spolu s odídencami podarí vybudovať v krízových časoch, tu neskôr zostane v prospech nás všetkých.

Je dôležité uvedomiť si, že drvivá väčšina ľudí, ktorí utiekli pred vojnou, sa chce vrátiť domov. Kým sa im to podarí, snažia sa dôstojne prežiť a postarať sa o svoje rodiny. Mnohí svoj pobyt na Slovensku či v iných krajinách vzali ako šancu na zlepšovanie sa, aby nové skúsenosti a zručnosti mohli neskôr využiť pri obnove Ukrajiny.

Medzičasom však pomáhajú nám. Mittelmannová hovorí, že ukrajinských odídencom nájdeme v mnohých slovenských úradoch, ktoré potrebovali ich odborné znalosti. V Lige napríklad spolupracujú s právnikmi či tlmočníkmi z Ukrajiny. „No svojimi jazykovými schopnosťami pomáhajú aj ľuďa, ktorí nie sú súdnymi tlmočníkmi. Sú prospešní v nemocniciach, na políciu, alebo v školách. Pri príleve ľudí totiž bolo potrebné zabezpečiť komunikáciu.“

Impulz na zlepšenie školstva a zdravotníctva

Pomoc odídencom zároveň odhalila slabé miesta slovenského systému a núti nás zlepšovať ich.

Ukrajinské deti v našich školách ešte viac zvýraznili potrebu inkluzívneho vzdelávania - teda škôl, ktoré sú pripravené na deti z iného prostredia alebo na deti so špeciálnymi potrebami. Slovenský školský systém si s inklúziou nevie poradiť už desaťročia. Veľmi tým trpia najmä žiaci so zdravotným znevýhodnením či deti z vylúčených komunit.

„Náš systém vyžaduje k učiteľom posilu - takzvaných asistentov, ktorí by sa venovali deťom so špeciálnymi potrebami. Takou môže byť napríklad jazyková bariéra. Mali sme s tým problém už aj pred inváziou, teraz sa to iba znásobilo,“ vraví riaditeľka Ligy.

Paradoxne, práve ľudia prichádzajúci z Ukrajiny nám môžu pomôcť s riešením. Je medzi nimi mnoho pedagógov, ktorí by vedeli pomôcť ich slovenským kolegom. Narážajú však na uznávanie dokladov o vzdelaní. O niečo jednoduchšie to majú

Odídenci pomáhajú zlepšovať verejné služby aj pre nás

Pracujú, pomáhajú opraviť medzery v systéme a robia spoločnosť empatickejšou.

JANA GOMBOŠOVÁ

ukrajinskí lekári či sestry, ktorých by pritom slovenské zdravotníctvo veľmi potrebovalo. Aj oni však zápasia s podobnými administratívnymi prekážkami.

„Vieme napríklad zamestnať ukrajinské zdravotné sestry prostredníctvom tzv. dočasnej odbornej stáže,“ vysvetľuje Mittelmannová. Za príklad dáva nastavenie systému v Poľsku či v Česku. Obom

krajinám to pomáha vyrovnáť sa s nedostatkom ľudí v dôležitých oblastiach.

Šéfka Ligy vraví, že by pomohlo zjednodušiť proces uznávania dokladov a kvalifikácie. Mohli by sme rýchlejšie zamestnať ľudí zo zahraničia, ktorí majú vzdelanie a zručnosti, aké hľadáme.

„Stanú sa tak účastníkmi pracovného trhu, pomôžu krajine a zároveň odvá-

dzajú dane, odvody, čo pre nás znamená príjem do štátneho rozpočtu. Mnoho vecí by sa dalo vylepšiť, je to iba otázka vôle a pripravenosti systému.“

Veľa múch v systéme

Prichádzajúci odídenci odhalili aj mnohé iné muchy v slovenských pravidlách.

FOTO: SEBASTIAN DUMITRU, UNSPLASH

„Například ministerstvo školstva tvrdí, že na ukrajinské deti sa nevzťahuje povinná školská dochádzka. Niektoré z nich sa síce pripájajú na online vyučovanie doma na Ukrajinu, no pre problémy s pripojením či nedostatkom elektriny to nie vždy funguje,“ vysvetľuje Mittelmannová.

V praxi to však znamená, že mnohé deti zostávajú doma samy. Keďže mamy musia pracovať, dcéry a synovia často nie sú pod dohľadom dospelého, čo ich robí zraniteľnými. „Tu sa ukazuje dôležitosť školy nielen z hľadiska vzdelávania, ale aj z pohľadu ochrany detí.“

V krízach sa totiž darí organizovanému zločinu. Podľa Mittelmannovej nečihalo nebezpečenstvo obchodovania s ľuďmi len na hraniciach po vypuknutí vojny, ale je reálne aj dnes vo vnútri krajiny.

„Nejde len o desaťročné deti, ktoré sú v bytoch samy, ale aj o kolektívne zariadenia. Na jednom mieste sa tam nachádza množstvo mladých ľudí, čo je lákadlo pre obchodníkov. Preto sa o tejto situácii snažíme hovoriť a kontaktovať štátne inštitúcie.“

Liga pripomenovala nesprávny výklad zákona o výchove a vzdelávaní, aby deti, ktoré u nás dostali azyl, získali aj doplnkovú ochranu, a teda aby sa ich týkala povinná školská dochádzka.

Nie sme diskriminovaní

Mnoho ľudí má predstavu alebo strach, že štát viac pomáha cudzím, než svojim občanom. Nie je to však pravda. Slovenský občan má rovnaké práva a možnosti dostať sociálnu pomoc - či už dávky v hmotnej núdzi alebo bezplatné právne poradenstvo. Nehovoriac o prístupe k lekárom, kde ťahajú za kratší koniec ľudia s migračnou skúsenosťou.

„Ukrajinci, ktorí nepracujú, majú nárok iba na takzvanú potrebnú a neodkladnú zdravotnú starostlivosť. To znamená, že môžu využívať iba služby na špecializovaných pracoviskách, ktorých na Slovensku nie je veľa. Patria medzi ne napríklad ambulancie zriadené vyšším územným celkom,“ vysvetľuje Mittelmannová.

Bežní lekári podľa nej ukrajinských pacientov často odmietajú s argumentom, že by mali mať trvalý pobyt na území mesta, ktorý však odídenci nemajú. Lekár by tak od zdravotnej poisťovne dostal preplatenú len časť nákladov na vyšetrenie v porovnaní s tým, čo dostane za slovenského pacienta.

Problémom býva aj výklad toho, čo sa považuje za neodkladnú zdravotnú starostlivosť. Psychologické služby pre odídencom poskytujú najmä neziskové organizácie, ktoré spolupracujú s ukrajincami

skými odborníkmi. Tí tak pomáhajú odľahčiť už aj tak preťažený systém duševnej starostlivosti na Slovensku.

Rovnako majú občania Slovenska prístup k pomoci v materiálnej núdzi. Veľmi v nej pomáha najmä Slovenská katolícka charita, ktorá otvára svoje sklady a výdajné miesta pre všetkých bez rozdielu.

Mnohí Slováci odídencom prenajímajú svoje nehnuteľnosti. Špeciálne v regiónoch, kde o ne dovedty nebol záujem, sa zrazu naskytna príležitosť dlhodobých prenájmov. „Ukrajinci, ktorí nie sú v hmotnej núdzi, často nežiadajú o pomoc štát a platia si nájom sami. Ak si ubytovanie nemôžu dovoliť, prepláca nájom majiteľom štát, z čoho im plynú nemalé a pravidelné finančné prostriedky.“

Cudzinci nás učia byť lepšími ľuďmi

Pomoc odídencom zasiahnutým ruskou inváziou na Ukrajinu nás mení aj zvnútra - krajinu, aj jednotlivcov. Skúsenosť s ľuďmi zo zahraničia nás robí empatickejšími, flexibilnejšími a rozhladenejšími.

„V asistenčnom centre pomáhajú aj študenti práva a Strednej odbornej školy Policajného zboru. Verím, že aj vďaka tejto skúsenosti si zapamätajú, že pomáhať ľuďom v zraniteľnej situácii je niečo abso-

lútne nevyhnutné - bez ohľadu na to, či sú to utečenci, ľudia bez domova, osamelé ženy alebo seniory. Človek nikdy nevie, v ktorej z týchto skupín sa raz ocitne on,“ hovorí Mittelmannová.

Podľa nej je preto dôležité, aby sme mladých učili správne komunikovať, identifikovať problém a odporučiť druhých na miesto, ktoré ho dokáže riešiť. Liga preto učí študentov pozeráť sa na výzvy komplexne a rozmýšľať spolu s človekom, ktorý potrebuje pomoc - a niekedy aj za neho.

„Na to je dôležité vedieť si s klientom vybudovať dôveru. Na človeka v núdzi nemôžeme byť odmeraní, nekričíme na neho, ale ho trpezlivo počúvame. Je jedno, či ste právnička, policajka alebo pedagóg. Je to príležitosť pre všetkých Slovákov posunúť sa ďalej.“

Tí s drahými autami

„Ale veď sa pozrite, na akých autách prišli. Určite to nie sú žiadni chudáci!“

Ukrajinci sú ako my - kultivovaní ľudia, ktorí sú nám blízki vzhľadom, kultúrou aj životným štandardom. A rovnako ako my, aj oni pochádzajú z nižších, stredných aj vyšších vrstiev.

Často si neuvedomujeme, koľko kolegov, susedov alebo ľudí, ktorých stretávame na ulici, patrí medzi odídencom z Ukrajiny. Neprišli k nám za „americkým snom“, chcú len prežiť a ochrániť svoju rodinu.

„Utečencami sú vždy ľudia z rôznych vrstiev. A je fakt, že z praktických dôvodov ako poslední utekajú tí najchudobnejší. Je prirodzené, že prví odchádzajú ľudia, ktorí majú informácie, že sa niečo deje, a financie na presun. To je stredná a vyššia trieda. Rovnako je prirodzené, že majú autá, mobily a moderné oblečenie - aj my ich predsa máme. Neprišli za lepším životom zo zaostalej krajiny, utekajú pred vojnou,“ vysvetľuje Miroslava Mittelmannová, riaditeľka Ligy za ľudské práva.

Nečuduje sa, že niektorí odídenci majú drahšie autá. Hovorí, že možno je to to jediné, čo im zostalo. Veľa Ukrajincov a Ukrajiniiek napríklad nežiada ani o dávku v hmotnej núdzi.

„Je dôležité uviesť si, že auto alebo drahá kabelka sú absolútne zanedbateľné v porovnaní s tým, ako sa týmto ľuďom zmenil život. A tiež v porovnaní s tým, čo stojí finančne aj emocionálne život v cudzej krajine.“ Okrem toho, množstvo ľudí prišlo iba s igelitkami alebo malým ruksakom. Nikto z nich nečakal, že odchádza na čas, ktorý nemá ohraničenie.

„Zrazu uplynuli mesiace a mnohí sa nemajú kam vrátiť. A je jedno, či na luxusnom alebo zhrdzavenom aute,“ dodáva Mittelmannová.